

Személyiségünkkel beszélünk magunk között szólva

„A mondat szimultán tudattartalom”
(Gombocz Zoltán)

Kiinduló helyzetünk, hogy a nyelvtanítás alatt a nyelv szintaktikai leírását és retorikai, stilisztikai, művelődéstörténeti funkciót is értjük. „A középiskolai magyar nyelvi képzés és nevelés célja – Balázs Géza nyelvészprofesszort idézve – a pedagógusok, szülők és a kommunikáció szükségletének kielégítése. Már a rómaiak is a helyes beszéd és írás mesterségére tanítottak, mert a kommunikációs szükségletek mindig is fontosak voltak.” A kommunikáció az élet alapja, és ez lényegében a viselkedést is jelenti, de kölcsönhatás érvényesül, mert a nyilvánosság hat a személyiségre. Ezek mellett az idegen nyelv ismeretének is az alapja az anyanyelv. Az egyediségünk a nyelvi formákban rejlik. A szöveg hierarchiateremtő, és azt bizonyítja, kifejezően beszélni és írni megtanulható.

Az anyanyelvünkön szólalunk meg először, ezért jól kell ismernünk szerkezetét és gyakorlatát illetően is, és valljuk be, nem állunk mindig jól az ismeretével. Sokszor baj van a használatával. Sorolhatnánk a nyelvünket csúfító germanizmusokat, képzavarokat, pongyolaságokat – a tárgyi, tartalmi tudásról most ne is beszéljünk.

A műveltség napjainkban nem csak a szűkebb családi, nemzeti, nyelvi hagyomány átörökítését jelenti, hanem az emberiség egyetemes humán és természettudományos tudásának, egy-egy kultúra, más népek, korok ismereteinek befogadását is magába foglalja.

Mindennapi nyelvhasználatunkban számos kommunikációs zavart észlelünk. Nehézségeket okoz a bemutatkozás, a meghatározott szituációkhoz (ide lehet írni a példákat) illő nyelvi viselkedés. Sok a kommunikációs zavar, sokan nem tudják elsőre elmondani érthetően a nevüket. Életünkben érzelmileg számos hangsúlyos helyzet van: házasság, születés, temetés,

szerelem, kistestvér érkezése, iskolaváltás, itt nagyon fontos az emocionális kommunikáció, fontos, hogy tudjuk, hogyan kell viselkedni, mit kell mondani ilyen helyzetekben.

Sok a pontatlanság, mert gyakran halljuk, hogy „csípőből elutasítja a kérdést”, pedig „csípőből löni” szoktak, és téves az is, hogy „gyomorból utálja” valaki a főnökét, mert az a pontosabb, hogy „zsigeri utálatról” van szó. Aztán itt van még, hogy „megissza a feketelevest”, pedig csak a valaminek a „levét issza meg”, illetve „még hátravan a feketelevés”, mint ahogy azt a török időkből tudjuk. Ezek összecsúsztatása is a felületesség, az alacsonyabb szintű műveltség jelei.

Ha röviden össze kellene foglalni a könyvet, akkor azt mondhatnánk tartalomra: nyelv, nyelvészet, irodalomtörténet. Gazdag tematikájú könyv. Egységes gondolatvilágot tükröz, ami nem csoda, hisz a szerzők évek óta együtt dolgoznak, közös munkaközösségben tevékenykednek, a Budapesti Fazekas Mihály Általános Isko-

la és Gimnázium tanárai, így alkalmuk nyílik napi rendszerességgel közösen elemezni, értékelni feladataikat, könyvüket. (Amúgy ez már a második közös munkájuk, nem olyan régen jelent meg a kilencedikeseknek írt könyvük, munkafüzetük, ami a jelen könyv tartalmi és tematikai előzménye.) Nyelvváltozatokat ismertet, szövegtípusokat és retorikai feladatokat tartalmaz, illetve helyesírásra és könyvtárhasználatra tanít. Ezek a témakörei Oláh Tibor és Péter Orsolya könyvének. A kötet szem előtt tartja, hogy az emelt szintű érettségire készülők is haszonnal fogathassák, mert figyelembe veszi mindkét érettségi szint (az alap és az emelt) vizsgakövetelményeit.

A középiskolásoknak készült könyv önismeretre, közműveltségre és a társas kultúrára tanít. Hasznos olvasmány, mert az itt olvashatók tudása hiányzik a magyar társadalom közmegszólalóinak, hivatalnokainak nagy többségéből. Márpedig a magyar nyelv nem csak múltunk őrzője, hanem jelenünk és jövőnk hordozója is, és az egyediségünk a nyelvi formákban rejlik.

A kötet a *Nyelvváltozatok* fejezettel indul, amely életszerű szövegeket tartalmaz. Felvázolja a nyelvközösségeket, rávilágít a különbözőségekre, aztán vizsgálja a generációk nyelvét, kitér a szakmákra. Nagy erénye, hogy önálló munkára is késztet, véleményt kér egy szituációról. Láttatja a különbséget a szó köznyelvi, szépirodalmi és szlenges alakja között. Nyelvünk területi rétegződését is szemügyre veszi, és elhelyezi a tanulót – földrajzi szempontok alapján – valamelyik típusba. Szövegértési feladatokkal ellenőrzi is, elsajátították-e a tanultakat. A nyelvi hagyomány legfontosabb területe a tájszólás, a különféle nyelvjárások, a szólások, közmondások világa. A jelenben benne rejtőzik a múlt, a tapasztalat, ezek adják a folyamatossgót. Ezek megismerésével gazdagabb lesz nyelvünk, szókincsünk.

A következő fejezet a szövegtípusokat írja le, elsődleges célja az anyanyelvi műveltség fejlesztése, elmélyítése. A szövegek a hivatali, a köznapi és a tudomá-

nyos életbe kalauzolják a tanulókat. Interaktuális helyzeteket teremtenek, ahol a szövegek egymásba alakíthatóak. A szerzők folklór-, irodalmi, szakmai szövegmintákat közölnek, használatukat tanítják. és a kommunikációs szinterek szerinti felosztást is elsajátíttatják. Nagy hangsúlyt kap a diákok önálló fogalmazásra, írásra, véleményalkotásra ösztönzése.

A következő fejezet történeti visszatekintéssel indul, és eljut a logográfusokon, valamint reformkori nagyjainkon át Churchillig is. Itt is érdekes elméleti és történelmi ismereteket idéznek, és az értelmezésben is segítenek. Miután a retorikai konstrukciók – a legújabb felfogást figyelembe véve – temporális természetűek, ezért a legfőbb cél a mindennapi életben való alkalmazásra való felkészítés. Itt is egyéni véleményt elváró feladatokat találunk. A megszólalások mellé retorikai szituációk hozzárendelését kéri a diákoktól, és ezzel már egy lépésre vagyunk a drámapedagógiától, és ennek nagy a jelentősége, mert az ókor óta világos, hogy aki jól és meggyőzően tud kommunikálni, érvelni, könnyebben jut előrébb a társadalmi ranglétrán. Előkerülnek a nem verbális kommunikációs formák: mimika, tekintet, a gesztus, a testbeszéd és a hozzájuk kapcsolódó tércső.

A helyesírással és könyvtárhasználattal foglalkozó fejezet a nem latin betűs tulajdonnevek, illetve az újkeletű szavak értelmezésére és írásmódjára tanít meg, hiszen ezek gyakoriak a mindennapi és tudományos írásokban. Nagy hangsúlyt fektetnek az internet világára is, nem tagadva, hogy óriási szerepe van a szellemi alkotás létrehozásában a világhálón található fogalmaknak. A feladatsorok végén további kutatásra, egy-egy gondolat további vizsgálatára is módot nyújtanak az internetes elérhetőségek megadásával.

Nem marad ki napjaink egyik fontos kérdése: mit jelent a plágium, a plagizálás, hiszen gondolataink forrása nem csak a saját kútfők lehet, ezért jó, hogy a szerzők összegyűjtötték és gyakoroltatják, milyen helyzetekben és mikor kell hivatkozni másra, így elkerülhető, hogy az életün-

*Nyelvünkben jelentés-átrendező-
dés zajlik, és ebben segíteni kell
diákjaink eligazodását. Elég, ha
megemlítjük a reklámok szere-
pét, amelyek szándékosan meta-
forákkal dolgoznak. A világgép-
váltás paradigmája jól érzékel-
hető a könyvben. Figyelembe
veszik a szerzők, hogy a formá-
lis nyelvészeti irányok beépültek
a szövegértési paradigmáinkba.
Céljuk a nyelv, a nyelvi logika, a
nyelvi állapot érzékeltetése.
A nyelvtanítás alatt nem egysze-
rűen a nyelv szintaktikai leírá-
sát értik, anyanyelvi ismertek-
nek nevezhetjük inkább az álta-
luk bemutatottakat, amelyek az
egész személyiséget formálják,
hiszen különféle helyzeteket,
viselkedéseket, gesztusbéli kom-
munikációkat is bemutatnak.
A karakterépítést és az ismeret-
és tudásátadást is célul tűzik ki.*

ket is befolyásoló szégyenbe kerülünk. Ebből is látszik, hogy a nyelvhasználat és a nyelvtanítás etikai kérdés is.

Az irodalom és a nyelv integrációjára építenek, így irodalmi olvasmányokat idéznek. Az anyanyelvnek mint nyitott rendszernek élményszerű megismertetését kívánják elérni. Ezzel is segítenek legyőzni azt az általános nézetet, hogy a nyelvtanóra száraz, és inkább nem is tartják meg a tanárok. Gyakran bukkannak kreativitást fejlesztő feladatokra, és lehetőséget adnak a tanároknak is, hogy az általuk fontosnak tartott, általuk kiválasztott írásokkal, feladatokkal frissítsék a tananyagot.

Ahogy tudjuk: a kimondott szó valóssággá válik és hatalmába keríti a hallga-

tót, befogadót. Szövegünknek az észhez kell szólnia, logikusan és célratorően. Az ügyetlen szövegezés a gondolat pontatlanságának is a jele, míg régies és idegen hangulatú szavaink ásatag világgépet élesztenek fel.

Érthető a nyelvtani alapvetésük. A szabály ismertetése után kerülnek sorra a hozzá kapcsolódó feladatok, amelyek a megértést és az elmélyítést szolgálják. Egyfajta új szemléletet találunk a könyvekben a tapasztalattól kondicionálva. Különbözik egymástól a megértés és a megmagyarázás. A szerzők tudatosítják, hogy a nyelv és a nyelvtan nem azonos, mert a nyelvészet közelebb áll a természet-tudományokhoz, míg a nyelv a fogalmasítás (konceptualizáció) egyik legfontosabb módja.

A könyv segít, hogy az ünnepi beszédet mondó ne „fogyasztó”-nak nevezze a balatoni évadnyitón a vendégeket, mert családtagjainkat, látogatóinkat, barátainkat sem fogyasztóként üdvözljük, pedig megesik, hogy jóízűen fogyasztanak a vendéglátás során a finom falatokból, italokból.

Végezetül említsük meg, hogy a nyelv-érzék fontos, de ingatag alap, jobb, ha elvek vezetik nyelvhasználatunkat, és sohasem haszontalan törődni a magyar nyelvvel. Szépsége, tisztasága mindannyiunk számára fontos, hiszen vele tartjuk a kapcsolatot egymással. Segít, hogy ne halljuk a tévéműsorban a riportertől azt, hogy olyan nehéz a helyzet, hogy „most ki kell tenni a nadrágot”, ahelyett, hogy most fel kell kötni a gatyát vagy a nadrágot. Kitenni a szennybe szoktuk a ruhadarabjainkat, ha nem vigyáztunk rá és foltos vagy pecsétes lett, és ki akarjuk mosni, vagy le akarjuk majd vinni a tisztítóba.

A szerzők megerősítenek abban a vélekedésünkben, hogy a műveltség növekedésével nő nyelvünk öntudata, erre adnak igényes nyelvhasználati mintákat, és a szókinccs gyarapítására tanítanak, valamint megerősítenek bennünket abban, hogy a nyelvi lelkiismeretünk örökké éljen.

A tankönyv – mint a kilencedikeseknek írt elődje – az *Út a tudáshoz* program kere-

tében jelent meg a MAXIM Kiadó gondozásában. Érdekes, a korosztály számára is tetsző képekkel, témákkal, grafikákkal, ezzel is segítve, hogy érzelmileg is közel kerüljön az anyanyelv a diákokhoz.

Utóirat: azt már csak remélni merem, hogy a kommunikációs rendszerben való gondolkodás, elmélyedés velejárójaként ez a hogy kell ide, bővülni fog a világban történő eligazodást segítő ismeretek tudása, alkalmazása: mit jelent a családi

gazdálkodás, milyen hitelfeltételt érdemes elfogadni, hogyan artikulálja a nyelv az új társadalmi jelenségeket.

Oláh Tibor és Péter Orsolya (...): *Magyar Nyelv 10. Tankönyv és munkafüzet tizedik osztályos diákok számára.*

Novák Imre

Cantieni, Monica

Zöldfülű

FORDÍTOTTA HORVÁTH GÉZA

„Apám 365 frankért vett meg a várostól. Sok pénz egy gyerekért, aki nem lát a szemétől. Ezt eltitkoltam a szüleim elől, ameddig csak tudtam. Nem jó, ha már akkor megfosztjuk őket minden reményüktől, amikor belépünk a házba, ha a lányok akarunk lenni. Ezt a főnökasszony sulykolta belénk. Nem maradhatunk tovább nála. Túl sokan vagyunk, az emberek közé kell mennünk. Jó azoknak, akiknek ilyen szép a szeme, sűrű a haja és jók a fogai. Csakhogy a fejünk se legyen ám üres. A fej a legfontosabb szerv. A kart is helyettesítheti. Az emberek nem egyformák. A szülők legfontosabb szerve a türelem.”

Így kezdődik a kislány története, aki egy svájci nevelőotthonból kerül az öt örökbefogadó új szülőkhöz, egy bevándorló házaspárhoz. A történetet, mely az 1970-es évek svájci emigráns miliójében játszódik, maga a kislány meséli el, aki gyufaskatulyákban gyűjtött szavak segítségével próbál eligazodni a felnőttek számára több okból is érthetetlen világában. A regényt feledhetlenné teszi szokatlan kép- és nyelv-gazdagsága, egészen egyedi elbeszélés módja és meglepő humora.

„A *Zöldfülű* látszólag naiv nézőpontja nem töri szét a mondatokat és szavakat, csupán elvezet ahhoz a felismeréshez, hogy a nyelv nem egyszerűen van körülöttünk, hanem *tesz* valamit: a józanság álarcában ránk támad, kirekeszt. A regényben mindvégig jelen van ez az egészen különleges, humorban gazdag művi nyelv... e regény egy melegszívű ember munkája – életre szóló könyv” (Melinda Nadj Aboiny, *Das Magazin*).

ISBN 978 963 693 451 4
200 oldal, B/4, kartonált
2450 Ft, *Megjelent*

Géczi János

Sétáló árnyék

Géczi János (Monostorpályi, 1954) költő, író, esszéista legújabb kötete öt esszét tartalmaz. Az írások tartalmilag kapcsolódnak a szerző *Múlik* című gyűjteményéhez, hiszen ezúttal is a *hely*, a *helyben élés* kapcsán fölvetődő kérdésköröket járja körül, de immár egy széles földrajzi tér kínál alkalmakat számára az elmélkedésre. Ahogy korábban Veszprémet, Géczi János új írásaiban Kína egyik tartományát, Krétát, Jeruzsálemet és Monostorpályit formálja szöveggé, e vidékek, lakhelyek, meghatározottságok szellemi és fizikai leírását és értelmezését kísérel meg – az eredmény mégsem utazási irodalom, s nem is életrajz, sokkal inkább a középkori aktákhoz hasonló szövegvilág. Géczi esszéi azon a nyomvonalon haladnak, amelyet Lénárd Sándor, Cs. Szabó László és Nemes Nagy Ágnes jelöltek ki, s amelyre a gondosan megélt irodalom, a mértéktartóan megírt élet a jellemző.

ISBN 978 963 693 435 4

194 oldal, A/5, keményfedeles, védőborítás

2600 Ft

Várható megjelenés: október

